

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINIG IJTIMOIIY VA KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH

Feruz Eshimova Kenjaboyevna

O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

G-mail:feruzaeshimova11@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning innovatsion kompetentligini shakllantirish dolzarb pedagogik muammo ekanligi asoslangan hamda bo‘lajak o‘qituvchilarda innovatsion kompetentlikni shakllantirishning samarali shakl, metodlaridan foydalanish imkoniyatlari va usullari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Ta‘lim berishning innovatsion shakllari, to‘garak, ekskursiya, kombinatsion dars, dars-konferensiya.

Kirish. Ta‘lim tizimi mazmunini rivojlantirish, o‘qitishning innovatsion texnologiyalari hamda sifat va samaradorligini oshirish borasida olib borilayotgan islohotlar ta‘lim-tarbiyani insonparvarlashtirish, biologiyani o‘qitishda shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirdi. 2019 yilning 29 aprel kuni O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta‘limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da “Ta‘lim va o‘qitish sifatini baholashning halqaro standartlarini joriy qilish asosida oliy ta‘lim muassasalari faoliyatining sifati hamda samaradorligini oshirish, ilmiy tadqiqot va innovatsion faoliyatni rag‘batlantirish, ilmiy va innovatsion yutuqlarni amaliyotga joriy qilishning samarali mexanizmlarini yaratish” muhim vazifa sifatida belgilangan.

Ma‘ruza mashg‘ulotlarida: Muammoli ta‘lim texnologiyasi muammoli vaziyatlarni va ular yuzaga keltirgan o‘quv vazifalarni yaratishga asoslangan. Muammoli ta‘lim mohiyati – bilimni ijodiy o‘zlashtirish – o‘quvchining ilmiy ijodining to‘rt bosqichi: muammoni qo‘yish, yechimini izlash, yechimni topish, bilimni (o‘quvchining o‘zi egallagan) ochiq ijodiy qo‘llashdan iborat.

Ma'ruza mashg'ulotlarida biz muammoli dars tuzilmasini tuzish, muammoli vazifalarni ishlab chiqish va qo'llash, muammoli vaziyatlarni yaratish usullariga tayanib ish ko'rdik.

Amaliyotda: Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini o'qitish jarayonida amaliyot ekskursion dars shaklida olib boriladi. Bunda amaliyot o'tash umumta'lim maktablarida olib borildi. Amaliyotga ikkita rahbar ta'lim muassasasida va ishlab chiqarishda tayinlanadi. Bunda asosan dars-konferensiya va binar ta'lim shakllarida amaliyot olib boriladi. Har ikkala holatda ham differensial ta'lim texnologiyasi qo'llaniladi.

Differensial ta'lim texnologiyasi. Ushbu texnologiyadan foydalangan maktab o'qituvchilarining pedagogik nazariyasi hamda amaliy faoliyatida o'qitishda tabaqalashni (differensiyalashni) qo'llashning turli usullari mavjud. Differensiyalashgan ta'lim texnologiyasi darajalari to'liq o'zlashtirishning zamonaviy modifikatsiyalashgan texnologiyasi sanaladi. Shunga qaramay, amaliyot jarayonida tabaqalashgan ta'lim texnologiyasini amalga oshirishning eng samarali usullari izlanmoqda. Tajribamizda differensiyalashgan yondashuvdan oqilona foydalanishning ikkita variantini sinab ko'rdik.

Shunday qilib, amaliyot bo'lajak boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish hamda bitiruv ishlarini himoya qilishlarida tayanch vazifasini bajaradi.

To'garak mashg'ulotlarida: To'garak mashg'ulotlarida evristik ta'lim texnologiyalaridan foydalanib o'quvchilarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish amalga oshiriladi.

To'garakda foydalaniladigan texnologiya: evristik ta'lim texnologiyasi.

Evristik pedagogik texnologiyalar mahsuldor xarakterdagi faoliyatni tashkil etish, o'qitishning muammoli-rivojlantiruvchi metodlari tizimidan foydalanish, qaror qabul qilish, ijodkorlikni yuzaga chiqarishda mustaqillikni talab qiluvchi yangi faoliyat turlarini izlashga qaratilgan vazifalardan foydalanishni nazarda tutadi. Bunda ta'limning tashkiliy shakllari sifatida: kombinatsion dars, dars-konferensiya, ijodiy ish, tanlov ishlari hisoblanadi. O'qitish metodlari sifatida: ijodiy fikrlashni rivojlantiruvchi metodlari, muammolarni hal qilishda axborotni izlash vazifalari, maqsadlarga erishish yo'llarini

mustaqil izlash, yangi, noan'anaviy vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llash bo'yicha vazifalar hisoblanadi.

O'qitishning evristik modeli. "Evristika" yunon tilidan tarjima qilinganda "topish", "kashf qilish" degan ma'noni anglatadi. Evristik tizim ta'limoti Sokrat tomonidan keng qo'llanilgan. Olim maxsus savollar va mulohaza yuritish orqali suhbatdoshga mustaqil ravishda muammo yechimini topishga yordam beradi. Bunda haqiqat faqat o'quvchigagina emas, balki o'qituvchining o'ziga ham masalani yechishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida evristik pedagogik texnologiyadan samarali foydalanish talabalarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bitiruv ishini tayyorlashda:

Bitiruv ishini yozishda talabalarga adabiyotlar bilan ishlash, internet texnologiyalaridan samalarali foydalanish, chizma va diagrammalarni hosil qilishda dasturiy vositalar bilan ishlash o'rgatiladi. Bunda asosan tadqiqotchilik metodidan foydalaniladi.

Tadqiqotchilik metodi egallangan bilimlardan birgalikda yoki individual faoliyatda foydalanish, mustaqil tanqidiy fikrlash, muammoni ilmiy tahlil qilish, ijodiy izlanishlarni rivojlantiradi. Muomala madaniyatida, ijodkorlikda va hamkorlikdagi ijodiy faoliyat orqali muammoni hal etishda ilmiy yondashishga undaydi.

Tadqiqotchilik metodidan foydalanib talabalarga bitiruv ishini yozishlari jarayonida ijtimoiy kompetentligi bosqichma-bosqich rivojlantiriladi:

Zamonaviy metodika va texnologiyalarning turli yo'nalishlari orasida eng maqbul maqsadlarga erishtiruvchi metod -loyihalash metodi hisoblanadi. Loyihalash metodi – talabalarni bosqichma-bosqich murakkablashib boradigan amaliy masalalarni ishlab chiqish, rejalashtirish va amalga oshirish jarayonida bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantiradigan ta'lim tizimidir.

Talabalar keng ko'lamdagi muammoli kasbiy masalalar: ijodiy, axborot, kommunikatsiya bo'yicha loyihalarni amalga oshiradilar. Mazkur texnologiya-ning qimmatli o'quvchilarni rivojlantirishning asosiy vositasi sifatida ularning mustaqil loyihalashtirish faoliyatidan foydalanish sanaladi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisini axborot kompetentligini rivojlantirishda quyidagi vazifalarni amalga oshirish lozim deb hisoblaymiz:

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini kasbiy-mutaxassislik tayyorgarligiga zamonaviy talablar va o'qituvchining professional malakasining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida axborot ko'nikmalarini, shu bilan birga, bo'lajak boshlang'ich sinflar o'qituvchisining axborot kompetentligini oshirishning aniq maqsadga yo'naltirilgan jarayonlarni tashkil etish;

- yangi axborot texnologiyalari sohasidagi taraqqiyot, ularning didaktik imkoniyatlari kengayib borayotganligi va o'qituvchilarni boshlang'ich ta'lim jarayonida ularni to'g'ri yo'naltirish.

Xulosa

Pedagogik texnologiyalardan foydalanishga kompleks yondashuv umumiy o'rta ta'limning maqsadlarini amalga oshirish va uning sifatini ko'tarish uchun yaxlit o'quv jarayonini tashkil etishni tizimlashtirishga imkon beradi. Kompleks yondashuv zamonaviy insonparvarlik shaxsga yo'naltirilgan paradigmasiga mos keladi, bu esa an'anaviy ta'limdan keskin farq qiladi. Shu bilan birga, o'quv jarayoni yanada yuqori darajaga ko'taradi, chunki murakkablik o'z salohiyatini ochib, mavjud qobiliyatlarni ro'yobga chiqarish orqali shaxsni o'zini-o'zi anglash uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Ta'lim to'g'risida Qonuni. – T.: 2020 y. 23 sentabr/
<https://lex.uz/docs/50130>

2. Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-Tadbirlar to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3775-son qarori. 2018 yil 5 iyun.

3. Mamajonova M. Musurmonqulova F. BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHILARIDA AXBOROT KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH MUAMMOLARI. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 3(5), May, 2023

4. Umnikova, E.L. Razvitie professionalnoy kompetentnosti pedagoga v usloviyax innovatsionnoy obrazovatelnoy sredi: avtoref. dis. ... kand. psixol. nauk / E.L. Umnikova. – Ekaterinburg, 2011. – 23 s.

5. Feshenko, E.M. Proektniy podxod k razvitiyu professionalnoy kompetentnosti pedagogov-psixologov: avtoref. dis. ... kand. psixol. nauk / E.M. Feshenko. – Bryansk, 2008. – 23 s.

6. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. - T.: Fan, 2005. - 206 b